

TEKALİF-İ MİLLİYE NEYDİ, NASIL UYGULANDI?

5 Nisan 2021

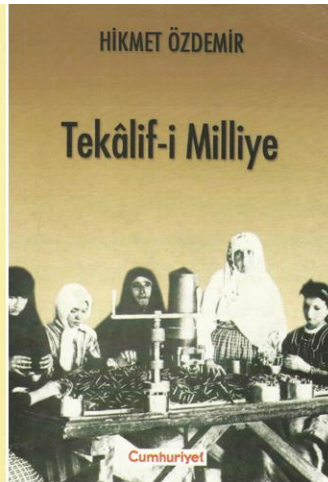
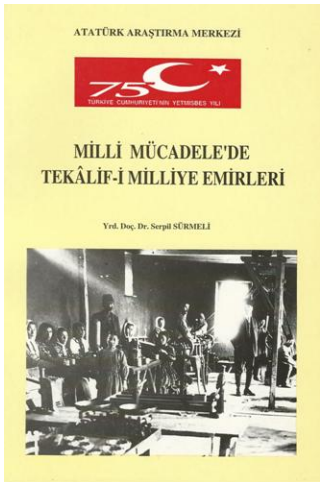
Yıldırım Koç

Kurtuluş Savaşı'nın en kritik günlerinde, Yunan saldırısına karşı milli kuvvetlerin en temel maddelere bile büyük ihtiyaç vardı.

Birinci ve İkinci İnönü Savaşlarında yenilen Yunan ordusu, Yunanistan'da ilan edilen seferberlik sonrasında asker ve malzeme açısından güçlendirilmişti. Yunanlılar 1921 yılı Temmuz ayında milli orduya saldırdı. Milli ordu, Kütahya'yı 17 Temmuz 1921, Eskişehir'i 19 Temmuz 1921 günü kaybetti. Ordumuz Sakarya'nın doğusuna çekildi ve savunmaya geçti.

Bu yenilgi Büyük Millet Meclisi'nde çok kritik tartışmalara yol açtı. Nihayet 4-5 Ağustos 1921 günleri yapılan gizli celselerin ardından, Mustafa Kemal Paşa'ya başkumandanlık yetkisi verildi. Ayrıca, kabul edilen kanunla, "Başkumandan ordunun maddi ve manevi kuvvetini azami surette tezyid ve sevk ve idaresini bir kat daha tersin hususunda Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin buna mütaallik salahiyetini Meclis namına fiilen istimale mezundur" denilerek, Meclis'in yetkisi Mustafa Kemal Paşa'ya devredildi.

Mustafa Kemal Paşa, 7-8 Ağustos 1921 tarihlerinde tekâlif-i milliye emirlerini yayınladı. Bu emirlerle, ordunun acil ihtiyacı için gerekli malzemenin halktan toplanması sağlandı. Bu konuda güvenilir ve kolayca erişilebilir kaynaklar, Serpil Sürmeli'nin **Milli Mücadele'de Tekâlif-i Milliye Emirleri** (Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 1998) ile Hikmet Özdemir'in **Tekâlif-i Milliye** (Cumhuriyet Yay., İstanbul, 2001) kitaplarıdır. Aşağıdaki alıntılar, emirleri günümüz Türkçesi'ne çevirmiş olan Hikmet Özdemir'in kitabından alınmıştır.

Bu emirlerin 7 ve 8 Ağustos 1921 günleri yayınlanmasının ardından, 23 Ağustos – 13 Eylül 1921 günleri Sakarya Savaşı gerçekleşti ve Yunan ordusu büyük bir yenilgiye uğratıldı.

Tekâlif-i milliye emirlerinde dikkati çeken iki önemli nokta, **yoksullara yüklenilmemesi ve hali vakti yerinde olanların elindeki stokların bir bölümüne el konmasıdır.**

Mustafa Kemal Paşa, Kurtuluş Savaşı'nın en sıkıntılı günlerinde bile, yoksullara yüklenilmemesi konusunda büyük bir duyarlılık göstermiştir. El konulacak malzemede miktarlar belirlenirken, sürekli olarak "stok" ifadesi kullanılmıştır. Diğer bir deyişle, tüccarın ve zenginlerin elindeki "stok"ların bir bölümüne el konmuştur. Yoksul insanların "stok"u olmadığına göre, bunlardan alınabilecek bir şey yoktur.

Aşağıda bu emirlerin bazı bölümleri sunulmaktadır. (Alıntılar izleyen sayfa numaraları, Hikmet Özdemir'in kitabına ilişkindir.)

2 numaralı emir (7 Ağustos 1921)

"Ordu giyim ve donatımın genişçe sağlanması için aşağıdaki önlemler alınacaktır. (...) Her ilçede bulunan ilçe hâne sayısınca, birer takım çamaşır, birer çift çorap ve çarığın en son 10 Eylül 1921 gününe kadar hazırlanması ve komisyonlar ambarlarına verilmesi zorunludur. (...) **Pek yoksul hânenin bu bağıştan ayrı tutulması ve yoksulun payının başka bir varlıklarıyla yüklenmesi, toplama ve bağış alan komisyonun görevidir.**" (s.35) ("Pek fakir hanenin bu teberru'dan istisnası ve bu fakirin hissesinin diğer bir zengine tahmili derç ve teberru'ata me'mur olan komisyonun vazifesidir." (Serpil Sürmeli, a.g.k., 1998, s.63)

3 numaralı emir (7 Ağustos 1921)

“Tüccar ve halk elinde bulunan, rengi ne olursa olsun çamaşırlık bez, Amerikan patiska, pamuk, yıkanmış yün, yıkanmamış yün, tiftik, fantezi kumaşlar dışında erkek giyimi yapılmasına uygun her türlü yazlık ve kışlık kumaşlar, kalın bezler, kösele ve iğne, taban astarlığı, sarı ve siyah meşin ya da sahtiyandan yapılma yemeni, çarık, potin, çarık yapılacak deri, demir, kundura çivisi, tel çivi, kundura ve araç iplikleri, nallık demir ya da yapılmış nal, mih, yem torbası, yular, belleme, kolan, kaşağı, gebre, sicim ve urgan **stoklarına hemen el konulacak** ve değeri biçilerek alınanların toplamını belirtmek üzere komisyonun imza ve mühürleri bulunan kuruşlu bir tutanak, sahibine verilecektir.” (s.36-37) (“...urgan stoklarından yüzde kırk miktarına Tekâlif-i Milliye Komisyonlarınca derhal vaz’iyed edilecek..., Serpil Sürmeli, a.g.k., 1998, s.65)

“Çocuk ve kadın giysileri ve malzemesiyle lüks eşya almak, kesinlikle yasaktır.” (s.37)

“Bu emre karşı çıkararak malını gizleyenler ya da kötü çalışanlar, kim olursa olsun vatan hainliğiyle suçlanacaktır.”

4 numaralı emir (7 Ağustos 1921)

“Elde bulunan buğday, saman, un, arpa, fasulye, bulgur, nohut, mercimek, kasaplık hayvanlar, şeker, gaz, pirinç, sabun, yağ, tuz, zeytinyağı, çay, mum **stoklarının** yüzde 40’ına komisyonlarca el konularak ambarlara alınacaktır. Belirlenen fiyat üzerinden sahiplerinin eline kuruşlu tutanak verilecektir. (...) Bu konuda en küçük kötü işlemi görülen memurun ya da yükümlülükten kaçınan kişinin cezası vatan hainliğidir.” (s.38) (“stoklarından yüzde kırkına komisyonlarca... Serpil Sürmeli, a.g.k., 1998, s.66)

8 numaralı emir (8 Ağustos 1921)

“Tekâlif-i Milliye Komisyonları, her yerde bulunan benzin, vakum, gres, makine, don, saatçi, balık yağları, vazelin, otomobil ve kamyon lastiği, solisyon, buji, soğuk tutkal, Fransız tutkalı, telefon makinesi, kablo, pil, çıplak tel ve bunlara bağlı olan malzeme, asit sülfürik miktarını araştırarak ve saptayarak **stokların** yüzde 40’ına el koyacak ve sahiplerine değeri karşılığında tutanak verilecektir.” (s.44) (...mevcut stokların yüzde kırkına vaz’iyed edecek, Serpil Sürmeli, a.g.k., 1998, s.71)

10 numaralı emir (8 Ağustos 1921)

“Tekâlif-i Milliye Komisyonları, kendi bölgelerinde bulunan ve türleri aşağıda açıklanan bütün taşıtların yüzde 20’sine el koyacaklardır. Taşıt türleri: (a) dört tekerlekli yaylı arabalar, (b) dört tekerlekli at, öküz ve kağrı arabaları. Arabalar bütün takım ve hayvanlarıyla birlikte olacaktır. (c) binek hayvanları ve top çeken hayvanlar. (d) katır ve yük hayvanları. (e) deve. (f) merkep.” (s.46)

Kütahya-Eskişehir Savaşı yenilgisi sonrasında ve Sakarya Savaşı öncesinde tüm milletin seferber edildiği koşullarda bile, Mustafa Kemal Paşa, yoksula yüklenmemiş, elinde “stok” bulunacak kadar hali vakti yerinde olanların zorunlu katkılarına dayanmıştır.